

**Kuzmenko V. V. Didactic principles of Aristotle - an echo of ancient times, first principle of modern systems of education.** Aristotle for the first time in the history of European culture systematized the foundations of scientific knowledge, constructed its education system in Likee. Modern didactics, coming to dead ends, must of necessity appeal to antiquity. Aristotle presents a sample build not only science, but also didactics.

Methods of teaching, Aristotle sees inductive ascent education General provisions, and syllogistic reasoning is the elimination of private knowledge in General. The conclusion assumes the parcels, which themselves cannot be proven by syllogism.

The ontological aspect is vividly reflected in the «Second Analytics», and «Nicomachus ethics» presents a reflection about the existence of abilities to the proof, speculation in the soul of each. In «Nicomachus ethics» shows that if the object of science is the subject of learning and learning acquired the capacity for reasoning, the necessary efforts of the learner for gaining knowledge, the emergence of abilities in his soul.

Gnoseological aspect of teaching involves the analysis of the architectonics of knowledge and belief, the nature and principles of evidence-based knowledge began. Evidence-based knowledge comes from axioms and assumptions. All axioms have a higher degree of generality and are the beginning of any evidence. Every proof must proceed from something, to treat something, to justify something. For learning, Aristotle distinguishes primary component, which is, it arises from what is known, part – by hovering part – way reasoning. A person knows when they clear the principles of knowledge. All knowledge could be subject of education, to be transferred to another, mastered and learned, turned into his domain.

In ancient cosmocentrism philosophical foundations of education are associated with the reflection of the development of rational nature in man. In the logical works of Aristotle, they first analysed in connection with the development of methods of evidence and systematization of scientific knowledge.

**Keywords:** *European culture, modern didactics, the model of creation science, antique cosmocentrism.*

*Надійшла до редакції 21.12.2015*



**Олійник А. Ю.**  
кандидат юридичних наук, професор  
(*Київський національний університет  
технологій та дизайну*)

УДК 342.7

## **РЕГУЛЮВАННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В КОНСТИТУЦІЯХ ГРУЗІЇ ТА УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ**

Досліджено регулювання основних свобод людини і громадянина нормами Конституції Грузії. Проаналізовано загальні і спеціальні норми, що закріплюють основні свободи. Порівняно Конституцію України і Конституцію Грузії. Запропоновано висновки і рекомендації.

**Ключові слова:** *Конституція України, Конституція Грузії, регулювання загальних конституційних свобод, регулювання спеціальних конституційних свобод.*

**Постановка проблеми.** Проблема дослідження основних свобод людини і громадянина, їх поняття, види і зміст, утвердження і забезпечення реалізації постійно знаходиться у полі зору науковців і має важливе теоретичне і практичне значення в науці конституційного права.

**Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми.** Проблема висвітлювалася різними авторами в монографіях, підручниках, посібниках, наукових статтях, доповідях і повідомленнях. Серед них праці О.Б. Горовой, В.О. Боняк, А.Ю. Олійника, Ю.С. Разметаєвої, В.С. Семенова, Б.В. Сидорець та ін. Основні свободи досліджувалися в Україні разом з основними правами. Самостійно правове регулювання основних свобод людини і громадянина нормами Конституції Грузії в Україні не досліджувалося.

**Метою** дослідження є аналіз регулювання основних свобод людини і громадянина нормами Конституції Грузії, а саме: а) аналіз праць авторів щодо правового регулювання основних свобод людини і громадянина в Україні; б) формулювання поняття та ознак правового регулювання основних свобод людини нормами Конституції Грузії; в) розподіл свобод на загальні і спеціальні, що регулюються нормами Конституції Грузії та порівняння їх із Конституцією України; г) висновки і рекомендації.

**Виклад основного матеріалу.** Дослідження правового регулювання основних свобод людини і громадянина в Україні вчені здійснювали щодо усіх конституційних прав і свобод, їх окремих груп та окремих прав і свобод. Так, О.Б. Горова розглядає регулювання громадянських конституційних свобод людини у різні періоди розвитку суспільства. Вона акцентує увагу на тому, що свобода людини від свавільного позбавлення її життя була урегульована ще в Біблії. У Стародавньому Римі були урегульовані правовими нормами свободи приватної власності, слова і думки, пересування, особистої недоторканності тощо. На її думку, заслуговують на увагу норми, що регулюють свободи особистості в Конституції США та Біллі про права. Саме в названих документах були урегульовані свободи: совісті, слова і друку, мирних зібрань, недоторканності особи, її житла та особистого життя, приватної власності та ін. В Європі названі свободи отримали своє закріплення в Декларації прав людини і громадянина 1789 р. та в Конституції Франції 1791 р. На думку О.Б. Горовой, кожне століття внесло свою неповторність в урегулювання існуючих сьогодні громадянських свобод чи закріпило за людиною нові можливості. Завдяки цьому основні свободи особи отримали своє закріплення на міжнародному рівні [1, с. 45, 48–49].

Отже, О.Б. Горова поділяє думку інших авторів про те, що основні свободи після Другої світової війни перестали бути справою лише конкретної держави і були імплементовані в конституціях держав ООН, Ради Європи та ін. Конституція і закони Грузії не стали винятком.

В.О. Боняк, досліджуючи конституційне право людини і громадянина на освіту, підкреслює той факт, що це можливість фізичної особи здобувати знання, вміння і навички у межах визначеної освітньо-професійної програми. На її думку, це не тільки право на здобуття знань, це і свобода вибору за ба-

жанням фізичної особи здобувати освіту як безкоштовно, так і за кошти, обирати навчальний заклад, де отримувати вищу освіту (приватні вищі навчальні заклади чи вищі навчальні заклади державної або комунальної форми власності, в яких є можливість отримувати вищу освіту понад державне замовлення) [2, с. 66].

Отже, В.О. Боняк стверджує той факт, що конституційна свобода людини і громадянина вибирати форму і зміст навчання щодо отримання вищої освіти є передумовою реалізації самого права на вищу освіту і залежить від уповноваженого суб'єкта.

Тезу про перевагу конституційної свободи над конституційним правом підкреслює А.Ю. Олійник. На його думку, конституційна свобода є широкою можливістю індивіда самостійного вибору варіанта поведінки у процесі реалізації діючого права та чіткі межі невтручання держави в такі можливості індивіда [3, с. 73]. Він же конституційні свободи вважає самостійним видом поведінки індивіда у процесі реалізації конституційного права та залежно від порядку закріплення конституційних свобод і їх соціального призначення пропонує поділяти конституційні свободи на загальносоціальні та спеціальні, що закріплені нормами Конституції як свободи [4, с. 81–82].

Ю.С. Разметаєва визначає права людини як універсальну цінність для будь-якого громадянського суспільства. На її думку, слід розрізнити два поняття, пов'язані з обмеженням у правах: безпосередньо обмеження прав (як вилучення частини прав або певного права у їх власників); обмеження у здійсненні прав (як повна або часткова неможливість їх реалізації). При цьому другий підхід до розуміння обмежень припускає, що усі права у повному обсязі залишаються у власника, а припиняється тільки можливість їх реалізації [5].

Отже, Ю.С. Разметаєва підкреслює універсальну цінність усіх прав людини, в тому числі і конституційних, та пропонує два розуміння обмеження прав. По-перше, обмеження як вилучення частини чи повного суб'єктивного права в по-друге, обмеження у здійсненні прав як повна чи часткова неможливість їх реалізації. В обох випадках потрібні чіткі межі, визначені законом щодо обмеження прав людини.

Свобода, на думку В.С. Семенова, полягає в тому, щоб перетворити державу з організації, яка стоїть над суспільством, на організацію, яка суспільству підпорядкована. Свобода є передумовою гідного людського існування. Це, насамперед, свобода від безпідставного арешту, свобода від тортур, свобода вибору місця проживання, свобода слова тощо [6, с. 70–71].

Отже, В.С. Семенов, як і Ю.С. Разметаєва, підкреслюють універсальну цінність прав і свобод людини в цілому та окремих конституційних свобод, наприклад, від необґрунтованих арештів, затримань, тримань під вартою, обмежень свободи пересування тощо.

Останнім часом науковці активно розробляють проблему правомірності втручання держави у права людини та обмеження з боку держави прав і свобод людини і громадянина. Серед таких праць дисертаційне дослідження Б.В. Сидорець [7], яка досліджує проблему втручання у права людини у двох ас-

пектах: ідеальному (деонтологічному), де розкриває теоретичний вимір проблеми (поняття, зміст, інші конструктивні основи), і реальному (онтологічному), де аналізуються ситуації втручання на практиці у сферу реальних проблем правомірності та відповідності дій держави міжнародним і національним правовим стандартам [8].

Отже, Б.В. Сидорець підкреслює вимогу членів громадянського суспільства щодо визначення правомірності та меж втручання держави в особисту сферу діяльності людини у процесі реалізації нею конституційних свобод тільки у випадках, прямо передбачених законами.

Таким чином, проаналізувавши окремі праці вчених щодо конституційного регулювання прав і свобод людини і громадянина, пропонуємо сформулювати ознаки правового регулювання основних свобод людини нормами Конституції Грузії та порівняти конституційне регулювання свобод людини і громадянина в Грузії й Україні.

На нашу думку, названими ознаками є те, що вони: а) є більш широкою категорією порівняно з конституційними правами і існують як передумови набуття, володіння, користування і розпорядження відповідними благами, що містяться у конституційному праві; б) вони виникли історично першими і стали основою для виникнення прав; в) складають окрему групу конституційних можливостей, як головний інститут конституційного права та окрема наукова категорія; г) мають особливий процес забезпечення їх реалізації у порівнянні з конституційними правами; ґ) закріплені в міжнародних документах, конституціях та законах, нормах поточного законодавства; д) змістовно включають в себе соціальні блага та задовольняють інтереси і потреби людини і громадянина; е) визначають вид і міру можливої поведінки людини і громадянина; є) рівні для усіх суб'єктів права; ж) невід'ємні, належать особі від народження (або набуті) і закріплені в законах; з) утворюють основу правового статусу; и) мають найвищий юридичний захист і гарантовані державою і суспільством; і) передбачають невтручання будь-кого у внутрішній світ людини і громадянина.

Отже, конституційні свободи людини і громадянина Грузії – це закріплені нормами міжнародних документів, Конституції Грузії та деталізовані у законодавстві юридичні можливості, що здійснюються особою без втручання у процес їх реалізації з боку держави, її органів і посадових осіб, об'єднань громадян, громади, органів, посадових і службових осіб місцевого самоврядування та гарантуються ними.

Є різні критерії для групування конституційних свобод. За критерієм змісту правового регулювання їх можна поділити на загальносоціальні (загальні) і спеціальні. Порівняємо загальні свободи, що регулюються нормами Конституції України і Конституції Грузії. Їх можна згрупувати за критеріями: а) вільного вибору варіанта поведінки; б) правомірності діяльності зобов'язаних суб'єктів [9]. За критерієм вільного вибору варіанта поведінки, на нашу думку, можна виділити такі конституційні свободи: а) розвитку своєї особистості; б) володіння, розпорядження, користування приватною власніс-

тю, результатами своєї творчої діяльності; в) не бути позбавленим громадянства та можливості його зміни; г) збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації; г) участі у виборах та референдумах; д) підприємницької діяльності; е) вибору професії і місця роботи; є) участі у страйках; ж) вибору відпочинку; з) доступу до публічної інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, поширення екологічної інформації; і) вибору форми і виду освіти [10].

За Конституцією Грузії кожен має право на вільний розвиток своєї особистості (ст. 16). На нашу думку, конституційна свобода вільного розвитку особистості в Україні сформульована Конституцією України більш конкретно, де закріплено вільний розвиток особистості при умові, що це не порушує права і свободи інших людей. Також наголошено на тому, що особистість має обов'язки перед суспільством (ст. 23). Такі доповнення, на нашу думку, підвищують юридичні гарантії вільного розвитку особистості.

У Конституції України (ст. 41) закріплено свободу кожного на володіння, розпорядження, користування своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності, можливості набуття приватної власності в порядку, визначеному законом. Наголошено на можливості користування державною та комунальною власністю відповідно до закону. За Конституцією Грузії (ст. 21) власність і право спадкування визнаються і гарантуються. Забороняється відміна загального права на придбання, відчуження або спадкування власності. У визначених законом випадках і в установленому порядку для необхідних громадських потреб допускається обмеження вказаних прав. Позбавлення власності для необхідних громадських потреб допускається у прямо передбачених законом випадках, за рішенням суду або при виникненні невідкладної необхідності, встановленої органічним законом, і тільки при відповідній винагороді. На нашу думку, норма сформульована не точно. Відсутні вказівки на свободу приватної власності, що не дає повного уявлення про форми власності громадян Грузії. Уточнення названої норми, на нашу думку, сприятиме її реалізації.

Конституція України (ст. 25) регулює свободу громадянина щодо недопущення позбавлення громадянства та можливості його зміни. В Конституції Грузії (ст. 13) закріплено, що позбавлення громадянства Грузії не допускається.

Урегульовано нормами Конституції і свободу мирних зібрань. У Конституції Грузії закріплено, що усі, окрім осіб, що знаходяться на службі у Збройних Силах, поліції і службі безпеки, мають право без попереднього дозволу збиратися публічно і без зброї як у приміщеннях, так і просто неба. Законом може бути встановлено вимогу попереднього повідомлення влади, якщо збори або маніфестація проводяться в місцях руху транспорту або людей. Влада може перервати збори або маніфестацію тільки у разі, якщо вони набувають протизаконного характеру (ст. 25). У Конституції України (ст. 39) закріплено можливість збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються орга-

ни виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування. На нашу думку, вимога попереднього повідомлення влади, якщо збори або маніфестація проводяться в місцях руху транспорту або людей у Конституції Грузії закріплена більш конкретно, ніж у Конституції України, що підказує потребу уточнення норми Конституції України.

Кожен громадянин Грузії, що досяг 18 років, має право брати участь в референдумі, виборах державних органів і органів місцевого самоврядування. Забезпечується свобода волевиявлення виборців. У виборах і референдумі не беруть участь особи, визнані судом недієздатними або за вироком суду перебувають в установах виконання покарання (ст. 28). Конституцією України лише закріплено право участі у виборах та референдумах. Щодо осіб, які за вироком суду перебувають в установах виконання покарання, названі норми містяться в окремих законах України.

Конституція України закріплює свободу підприємницької діяльності, яка не заборонена законом (ст. 42). Далі наголошено на суб'єктах, підприємницька діяльність яких обмежується законом, та на необхідності захисту прав споживачів. У Конституції Грузії (ст. 30) закріплено обов'язок держави сприяти розвитку вільного підприємництва і конкуренції. На нашу думку, Конституція Грузії закріплює сам принцип свободи підприємництва, а межі такої свободи регулюються законом.

Щодо вибору професії і місця роботи Конституція України закріплює, що кожен має свободу вільного вибору професії і роду трудової діяльності (ст. 42). У Конституції Грузії закріплено конституційну свободу праці. Захист трудових прав регулюється законом (ст. 30). Отже, свобода вибору професії і місця роботи за Конституцією України регулюється більш конкретно, ніж це зроблено за Конституцією Грузії.

На нашу думку, конституційна свобода на участь у страйках чітко визначена у Конституції України, де закріплено, що ніхто не може бути примушений до участі або неучасті у страйку (ст. 44), чого не можна сказати про Конституцію Грузії, де говориться про те, що порядок проведення страйків визначається законом (ст. 33).

Конституція України регулює свободу працюючого на вибір відпочинку у межах, визначених законом (ст. 45). У Конституції Грузії закріплено, що не відкидаються й інші загальновизнані права, свободи і гарантії людини і громадянина, які в ній не згадано, але самі по собі впливають з її принципів (ст. 39).

В Конституції України закріплено свободу доступу до інформації, включаючи доступ до публічної інформації, до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту. Наголошено на тому, що поширення екологічної інформації не може бути утаємничено (ст. 32, 34, 50). Конституція Грузії закріплює, що кожен громадянин Грузії в установленому законом порядку може знайомитися з наявною про нього в державних установах інфо-рмацією, а також офіційними документами, якщо вони не містять державної, професійної або комерційної таємниці. Нікому не повинна бути доступна наявна в офіційних установах інформація, пов'язана зі станом здо-

ров'я людини, з його фінансами чи іншими приватними питаннями, без згоди самої особи, за винятком випадків, встановлених законом, коли це необхідно для забезпечення державної або громадської безпеки, охорони здоров'я, а також додержання прав і свобод інших осіб (ст. 41). Усі мають право жити в нешкідливому для здоров'я довкіллі, користуватися природним і культурним середовищем. Усі зобов'язані оберігати природне і культурне середовище. З метою створення безпечного для здоров'я людини середовища, згідно з екологічними і економічними інтересами суспільства, в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь держава забезпечує охорону навколишнього середовища і раціональне природокористування. Людина має право на отримання повної, об'єктивної та своєчасної інформації про стан середовища існування та умов праці (ст. 37). У ст. 34 Конституції України право на публічну інформацію взагалі не закріплено. На нашу думку, потрібно доповнити цю норму.

Конституції України і Грузії закріплюють свободу вибору форми і виду освіти. Усі мають право на отримання освіти та вибір її форми. Держава забезпечує відповідність освітніх програм міжнародним правилам і стандартам. Дошкільне виховання забезпечується державою. Початкова та базова освіта є обов'язковими. Громадяни мають право у встановленому законом порядку і певних межах безкоштовно отримувати середню, професійну та вищу освіту в державних навчальних закладах. Держава у визначеному законом порядку підтримує освітні установи (ст. 35). Конституцією України закріплено свободу різних форм навчання та підкреслено, що безоплатне здобуття вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах здійснюється на конкурсній основі (ст. 53). У Конституції Грузії цей тезис не підкреслено.

За критерієм правомірності діяльності зобов'язаних суб'єктів можна виділити такі конституційні свободи: 1) від незаконного: а) позбавлення життя; б) приниження честі і гідності; в) затримання, арешту чи позбавлення волі іншим шляхом; г) проникнення до житла чи до іншого володіння особи; д) втручання в особисте і сімейне життя; 2) не бути: а) двічі притягнутим до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення; б) підданим кримінальному покаранню, доки провину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду; 3) від самовикриття та викриття близьких родичів.

У Конституції Грузії закріплено, що життя є недоторканим правом людини і воно захищено законом (ст. 15). У Конституції України закріплено норму про те, що ніхто не може бути свавільно позбавлений життя (ст. 27). Ця, на нашу думку, передумова є конституційною свободою людини від протиправного позбавлення її життя та гарантує недоторканність права на життя.

У ст. 17 Основного Закону Грузії закріплено, що честь і гідність людини недоторканні. Заборонено катування людини, негуманне, жорстоке, принижуюче її честь і гідність поводження чи покарання (ст.17). В Конституції України закріплено і свободу людини від проведення над нею медичних, наукових чи інших дослідів без її на те згоди (ст. 28), що, на нашу думку, конкретизує конституційну свободу людини щодо її гідності.

Конституційне урегулювання особистої свободи і недоторканності людини і громадянина має важливе значення. Так, свобода від протиправних затримання, арешту чи позбавлення волі іншим шляхом урегульована ст. 29 Конституції України. Конституція Грузії закріплює, що свобода людини є недоторканною. Не допускається позбавлення або інше обмеження особистої свободи без рішення суду. У передбачених законом випадках допускається затримання людини спеціально уповноваженими на те особами. Затримана або іншим чином обмежена у свободі особа повинна з'явитися по осудності перед відповідним судом не пізніше 48 годин. Якщо впродовж подальших 24 годин суд не прийме рішення про арешт або інше обмеження свободи, особа негайно має бути звільнена. Не допускається фізичний або психічний примус затриманої або іншим чином обмеженої у свободі особи. Затриманій або заарештованій особі відразу ж роз'яснюються її права і підстави обмеження свободи. З моменту затримання або арешту особа може зажадати допомоги захисника, і ця вимога має бути задоволена. Термін затримання підозрюваної у скоєнні злочину особи не повинен перевищувати 72 годин, а попереднє ув'язнення обвинуваченого – 9 місяців. Порушення вимог цієї статті карається згідно із законом. Незаконно затримана або заарештована особа має право на компенсацію (ст. 18). На нашу думку, свободи від необґрунтованих затримань, арештів чи позбавлення волі іншим шляхом у Конституції Грузії є більш конкретизованими, ніж у Конституції України.

Свобода від необґрунтованого проникнення до житла чи до іншого володіння особи закріплена в Конституції України (ст. 30) і Конституції Грузії. “Ніхто не має права увійти до житла й іншого володіння усупереч волі їх власника, а також провести обшук без рішення суду або за відсутності передбаченої законом невідкладної необхідності” – закріплено у ст. 20 Конституції Грузії. На нашу думку, Конституція України закріпила названу свободу більш конкретно.

Особисте життя кожної людини, її робоче місце, особисті записи, листування, переговори по телефону або з використанням інших технічних засобів, а також отримані за допомогою технічних засобів повідомлення є недоторканими. Обмеження вказаних прав допускається за рішенням суду або без нього при виникненні передбаченої законом невідкладної необхідності (ст. 20).

Конституція України закріплює свободу людини від притягнення двічі до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення (ст. 61). Особа не може бути піддана кримінальному покаранню, доки провину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду (ст. 62). В Конституції Грузії закріплено, що особа вважається невинною, поки її винуватість не буде доведена у встановленому законом порядку і законним обвинувальним вироком суду. Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість. Обов'язок доказування обвинувачення покладається на обвинувача. Постанова про притягнення особи до відповідальності як обвинуваченого, обвинувальний висновок та обвинувальний вирок повинні ґрунтуватися тільки на достовірних доказах. Будь-який сумнів у винувато-



сті, що не підтверджується в установленому законом порядку, повинен трактуватися на користь обвинуваченого (ст. 40). Конституція України закріплює свободу від самовикриття та викриття близьких родичів (ст. 63). На нашу думку, проаналізована група конституційних свобод потребує внесення змін до обох конституцій – України і Грузії.

Аналіз не буде завершеним без порівняння спеціальних конституційних свобод. До цієї групи, на нашу думку, належать свободи: а) пересування, вільного вибору місця проживання, вільно залишати територію Грузії; б) думки, слова, вільного вираження своїх поглядів і переконань; в) світогляду і віросповідання; г) об'єднань у політичні партії та громадські організації; г) літературної, художньої, наукової і технічної творчості [11].

Конституції Грузії і України закріплюють свободу пересування, вільного вибору місця проживання, вільно залишати територію Грузії і України. Кожен, хто законно знаходиться у Грузії: а) має право на вільне пересування по усій її території і вільний вибір місця проживання; б) може вільно виїжджати з Грузії. Громадянин Грузії має право вільно в'їжджати в Грузію. Обмеження прав, вказаних у пунктах першому і другому, допускається тільки відповідно до закону, з метою забезпечення необхідної для існування демократичного суспільства державної або громадської безпеки, охорони здоров'я, відвертання злочинності або здійснення правосуддя (ст. 22).

В обох конституціях (Грузії й України) закріплено та гарантовано кожній людині свободу думки, слова, совісті, віросповідання, вільного вираження своїх поглядів і переконань. Заборонено переслідування особи у зв'язку з використанням нею свободи слова, думки, совісті, віросповідання і переконань, а також примус людини висловити свою думку з приводу цих свобод. Заборонено обмеження цих свобод, якщо їх прояв не зачіпає прав і свобод інших осіб (ст. 19). Кожна людина має право вільно отримувати і поширювати інформацію, висловлювати і поширювати свої думки в усній, письмовій або іншій формі. Засоби масової інформації є вільними. Цензуру заборонено. Держава або окремі особи не мають права монополізувати засоби масової інформації або засоби поширення інформації. Здійснення прав, наведених у пунктах першому і другому цієї статті, може обмежуватися законом умовами, необхідними в демократичному суспільстві для забезпечення державної або громадської безпеки, територіальної цілісності, відвертання злочинності, захисту прав і гідності інших осіб, відвертання поширення інформації, визнаної конфіденційною, або для забезпечення незалежності і безсторонності правосуддя (ст. 24). Слід зауважити, що у Конституції Грузії більш детально урегульовано свободи доступу до інформації, що слід зробити і в Україні [12].

У конституціях закріплено і свободу об'єднань у політичні партії та громадські організації (ст. 36). Усі мають право створювати громадські організації, у тому числі професійні спілки, і об'єднуватися в них. Відповідно до органічного закону, громадяни Грузії мають право створювати політичні партії, інші політичні об'єднання і брати участь в їх діяльності. Не допускається створення і діяльність громадських і політичних об'єднань, що ставлять

метою скидання або насильницьку зміну конституційного ладу Грузії, посягання на незалежність країни, порушення її територіальної цілісності, або що ведуть пропаганду війни або насильства, розпалюють національну, релігійну або соціальну ворожнечу. Заборонено створення озброєних формувань громадянськими і політичними об'єднаннями. Особи, зараховані до особового складу збройних сил, служби державної безпеки або органів внутрішніх справ, призначені або обрані суддями або прокурорами, припиняють членство в політичних об'єднаннях. Призупинення або заборона діяльності громадських і політичних об'єднань можлива тільки за рішенням суду у випадках і порядку, встановлених органічним законом (ст. 26).

Гарантовано свободу інтелектуальної творчості. Право на інтелектуальну власність є недоторканим. Не допускається втручання у творчий процес, а також цензура у сфері творчої діяльності. Не допускається накладення арешту і заборони на поширення творів творчості, якщо їх поширення не зачіпає законних прав інших людей (ст. 23). Держава сприяє розвиткові культури, створює умови для необмеженої участі громадян у культурному житті, прояву та збагачення культурної самобутності, визнання національних і загальнолюдських цінностей і поглиблення міжнародних культурних зв'язків. Кожен громадянин Грузії зобов'язаний дбати про захист і збереження культурної спадщини. Культурна спадщина охороняється законом (ст. 34) [13].

Отже, порівняльний аналіз конституцій України і Грузії свідчить про потребу удосконалення конституційного правового регулювання основних свобод людини і громадянина як у Конституції України, так і в Конституції Грузії.

### **Висновок.**

1. Конституційні свободи людини і громадянина Грузії – це закріплені нормами міжнародних документів, Конституції Грузії та деталізовані у законодавстві Грузії юридичні можливості, що здійснюються особою без втручання у процес їх реалізації з боку держави, її органів і посадових осіб, об'єднань громадян, громади, органів, посадових і службових осіб місцевого самоврядування та гарантуються ними.

2. За критерієм змісту правового регулювання їх можна поділити на загальносоціальні (загальні) і спеціальні. Загальні свободи, що регулюються нормами Конституції України і Конституції Грузії поділяють за критеріями: 1) вільного вибору варіанта поведінки; 2) правомірності діяльності зобов'язаних суб'єктів.

3. Спеціальні конституційні свободи: а) пересування, вільного вибору місця проживання, вільно залишати територію Грузії; б) думки, слова, вільного вираження своїх поглядів і переконань; в) світогляду і віросповідання; г) об'єднань у політичні партії та громадські організації; г) літературної, художньої, наукової і технічної творчості.

4. Запропоновані у статті зміни і доповнення до Конституції України і Конституції Грузії, на нашу думку, сприятимуть удосконаленню конституційного правового регулювання основних свобод людини і громадянина Грузії й України.

**Бібліографічні посилання**

1. Горова О.Б. Розвиток інституту громадянських прав людини в джерелах права різних країн світу / О.Б. Горова // Права та свободи людини: проблеми теорії, методології та практики (до 65-річчя проф. А.Ю. Олійника) / В.О. Боняк, О.Б. Горова, А.В. Самотуга ; за ред. к.ю.н., доц. В.О. Боняк. – Дніпропетровськ, 2014. – С. 45–49.
2. Боняк В.О. Конституційне право людини і громадянина на освіту в Україні : монографія. – Дніпропетровськ, 2007.
3. Олійник А.Ю. Конституційно-правовий механізм забезпечення основних свобод людини і громадянина в Україні : монографія / А.Ю. Олійник. – К., 2008.
4. Олійник А.Ю. Критерії класифікації конституційних свобод людини і громадянина в Україні / А.Ю. Олійник // Науковий вісник Нац. академії внутр. справ. – 2012. – № 6 (85). – С. 79–86.
5. Разметаєва Ю.С. Права людини як фундаментальна цінність громадянського суспільства : дис... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Ю. С. Разметаєва. – Х., 2009.
6. Конституційне право зарубіжних країн : навч. посібник / В.О. Ріяка (керівник авт. кол.), В.С. Семенов, М.В. Цвік та ін. ; за заг. ред. В.О. Ріяки. – К., 2002.
7. Сидорець Б.П. Правомірність втручання держави у права людини в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 “Теорія та історія держави і права, історія політичних і правових учень” / Б.П. Сидорець. – Львів, 2015.
8. Сидорець Б.В. Обмеження прав людини (в контексті співвідношення Конституції України і Конвенції про захист прав і основоположних свобод) / Б.В. Сидорець // Вибори та демократія. – 2012. – № 1 (31). – С. 63–70.
9. Олійник А.Ю. Критерії класифікації конституційних свобод людини і громадянина в Україні / А.Ю. Олійник // Науковий вісник НАВС. – 2012. – № 6 (85). – С. 79–86.
10. Олійник А.Ю. Загальносоціальні конституційні свободи людини і громадянина в Україні / А.Ю. Олійник // Вісник Запорізького юрид. ін.-ту ДДУВС. – 2012. – № 3. – С. 27–34.
11. Олійник А.Ю. Конституційні свободи людини і громадянина, що прямо закріплені в Конституції України / А.Ю. Олійник // Науковий вісник Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ. – 2014. – № 1. – С. 28–35.
12. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
13. Конституція Грузії. Принята 24 августа 1995 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <https://yandex.ua/search/libbabr.com?book=5123>

**Олейник А. Е. Регулирование конституционных свобод человека и гражданина в Конституции Грузии: сравнительный анализ.** Исследовано регулирование основных свобод человека и гражданина нормами Конституции Грузии. Проанализированы общие и специальные нормы, закрепляющие основные свободы. Осуществлено сравнение Конституции Украины и Конституции Грузии. Предложены выводы и рекомендации.

**Ключевые слова:** Конституция Украины, Конституция Грузии, регулирование общих конституционных свобод, регулирование специальных конституционных свобод.

**Oliynyk A. Yu. Regulation of constitutional freedoms of the man and the citizen in the Constitution of Georgia: comparative analysis.** This article examines the regulation of fundamental freedoms of man and citizen by the Constitution of the Republic of Georgia. The analysis of scientific papers by individual authors on the understanding of the constitutional legal regulation of the constitutional freedoms of man and citizen. On the basis of the analysed scientific works are features of the constitutional legal regulation of fundamental freedoms, by the Constitution of Ukraine and by the Constitution of Georgia.

The proposed definition of constitutional freedoms of man and citizen of the Republic of Georgia, as fixed by the norms of international documents, the Constitution of the Republic of Georgia and detailed in the legislation of the Republic of Georgia the legal capacity, exercised by a person without interfering in the process of their implementation by the state, its agencies and officials, citizen groups, public agencies, officials and officers of local self-government and are guaranteed by them.

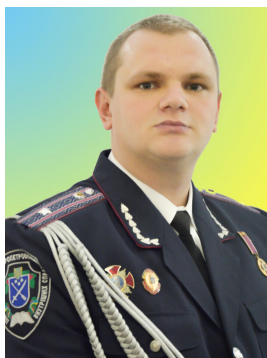
Analyzes the General and special norms guaranteeing fundamental freedoms. The analysis of General constitutional liberties according to the criteria: 1) VI form of further selection options of behavior; 2) the legality of the activities of the obliged entities.

To the group of special constitutional freedoms include: a) movement, free choice of place of residence, freely to leave the territory of Ukraine; b) thought, speech, the free expression of their views and beliefs; C) philosophy and religion; d) associations into political parties and public organizations; g) literary, artistic, scientific and technical creativity.

Compares the Constitution of Ukraine and the Constitution of the Republic of Georgia. Offered conclusions and recommendations.

**Keywords:** *Constitution of Ukraine, the Constitution of the Republic of Georgia, the management of the overall constitutional freedoms, the regulation of the special constitutional freedoms.*

Надійшла до редакції 16.12.2015



**Завгородній В.А.**

кандидат юридичних наук, доцент  
(Дніпропетровський державний  
університет внутрішніх справ)

УДК 342.7

## ФУНКЦІЇ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Висвітлено окремі питання щодо функцій рішень Європейського суду з прав людини як елемента практики наднаціональної судової інстанції. На основі комплексного аналізу запропоновано дефініцію поняття «функції рішень Європейського суду з прав людини», а також здійснено класифікацію і характеристику визначених функцій.

**Ключові слова:** *рішення Європейського суду з прав людини, функція рішення Європейського суду з прав людини; загальні функції рішень Європейського суду з прав людини; спеціальні функції рішень Європейського суду з прав людини; напрямки впливу актів Європейського суду з прав людини.*

**Постановка проблеми.** Накопичений досвід участі України в Раді Європи, впродовж якого українські громадяни з метою захисту своїх прав зверталися до Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ, Європейський суд, Суд), дозволяє повною мірою проаналізувати той вплив, який здійсню-